

“Demokratik toplumlarda temel hak ve özgürlükler yönünden serbestlik asıl, sınırlama ise istisnadır. Temel hak ve özgürlükleri güvenceye alan anayasalar, bunların hangi nedenlerle ve ne ölçüde sınırlandırılabilirliğini de belirlemektedir. Bu anlamda, Anayasa’nın 13. maddesinde "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz." denilmektedir.

Öte yandan, Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihat hâlini alan kararlarında belirtildiği üzere, her temel hak ve özgürlüğün doğasından kaynaklanan sınırları da bulunmaktadır. Birlikte yaşamının zorunlu sonucu olarak, hak ve özgürlüklerin başkalarının aynı hak ve özgürlüklerden faydalanmasını engelleyici, başkalarına zarar verici mahiyette kullanılmaması gerekir. Ayrıca, Anayasa’nın başka maddelerinde yer alan kuralların da temel hak ve hürriyetin sınırını oluşturabilmesi mümkündür.

Anayasa’nın 13. maddesinde ifade edilen “ölçülülük ilkesi”, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin başvurularda dikkate alınması gereken bir diğer ilkedir. Demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkeleri, iki ayrı kriter olarak düzenlenmiş olmakla birlikte bu iki kriter arasında sıkı bir ilişki vardır. Temel hak ve özgürlüklere yönelik herhangi bir sınırlamanın, demokratik toplum düzeni için gerekli nitelikte, başka bir ifadeyle öngörülen kamu yararı amacını gerçekleştirmekle birlikte, temel haklara en az müdahaleye olanak veren ölçülü bir sınırlama niteliğinde olup olmadığının incelenmesi gerekir.

Ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlanma amaçları ile sınırlama araçları arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşılmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Bu sebeple, kuralın hedeflenen amaca ulaşabilmek için elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Belirtilen nitelikleri gereği, Anayasa’nın 13. maddesinde yer alan ve aralarında sıkı bir ilişki bulunan, "temel hak ve hürriyetlerin özü", "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ve "ölçülülük ilkesi" kavramları, bir bütünün parçaları olup, "demokratik bir hukuk devleti"nin özgürlükler rejiminde gözetilmesi gereken temel ölçütleri oluşturmaktadır.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, yasaların üstünde yasa koyucunun da uyması gereken temel hukuk ilkeleri ve Anayasa'nın bulunduğu bilincinde olan devlettir.

Kanun koyucu asli cezalara bağlı olarak kimi yoksunluklar öngörüp öngörmeme konularında anayasal ilkeler çerçevesinde takdir hakkına sahiptir. Ceza hukukunda, doğrudan doğruya bir suçun karşılığı olmak üzere öngörülen asli cezanın yanında, bu cezanın etkisini artırmak, suç işlenmesinde caydırıcılığı sağlamak için, asli cezaya ek olarak kimi hak yoksunlukları da getirilmiştir. İptal davasına konu yasal düzenlemelerde de, bazı meslek ya da görevlerin saygınlığı, bunlara karşı toplumun güven duygusu ve içeriklerinde yer alan etik değerleri göz önüne alarak, bu meslek ve görevleri icra edecek olanların belli suçlardan mahkûm olmaları hâlinde, aslî cezanın yanı sıra sürekli olarak hak yoksunlukları öngörülmüştür. Ancak, ceza hukuku alanında olduğu gibi hak yoksunluğu getiren kuralların,

önleme ve iyileştirme amaçlarına uygun olarak ölçülü, adil ve orantılı olması gerekir. Yasa koyucunun hak yoksunluklarını belirlerken takdir hakkı çerçevesindeki tercih serbestisinin de Anayasa'ya uygun olması gerektiği açıktır.

Davaya uygulanacak kanun maddesinde, meslek veya görevlerin özellikleri, suçun niteliği, bu suça verilen cezanın ve cezaların süresi, kasıtlı veya taksirle işlenip işlenmediğine bakılmaması ve bir kademelendirme de yapılmaması ve bu suçtan mahkûm olanların hekimlik mesleğini sürekli olarak icra edememeleri, işledikleri suça göre adaletli ve eylemle orantılı olmayan ölçüsüz bir hak yoksunluğuna yol açması, nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen 'Hukuk Devleti ilkesine aykırı olduğu ve ayrıca güveni kötüye kullanma suçunu işleyen bir hekim hekimlik mesleğini hiçbir şekilde (ne kamuda ne özel sektörde) yapamamasının Anayasanın 49. maddesinde yer alan çalışma hakkını kısıtlayıcı olduğu düşünülmektedir.

Nitekim Anayasa Mahkemesinin aynı Kanun'un aynı maddesine ilişkin olarak verdiği 25/02/2010 tarih ve E:2008/17 ve K:2010/44 sayılı İptal Kararı da bu yöndedir.

Öte yandan, hekimlik mesleğinin, yer ve zaman sınırlaması olmaksızın toplum yararına hizmet etmeyi gerektiren, insan yaşamının korunmasını amaç edinen bir nitelik taşıması itibarıyla hekimlerin tabi olması gereken kanuni ve etik sınırların diğer pek çok meslekten daha ayrıntılı ve katı şekilde düzenlenmiş olması olağan kabul edilmelidir. Somut olayda çalışma belgesinin iptaline ilişkin işleme dayanak teşkil eden 1219 sayılı Kanun'da hekimlik mesleğinin hangi koşullar altında icra edileceği ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Bu Kanun'un 28. maddesinde hekimlik mesleğinin icrası için sınırlı sayıda yer verilen bir kısım suçtan mahkûm olmama koşulunun getirildiği görülmektedir. Bu maddede sayılan suçların toplumsal reflekse konu olan, toplumun büyük çoğunluğu tarafından kınanan suçlar olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte demokratik toplum düzeninin gerekleri kavramı öncelikle ilgili hak yönünden getirilen sınırlamaların zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmasını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendisini göstermesini ifade etmektedir.

Olayda cezanın infazıyla birlikte güvenlik tedbirlerinin de sona ereceğine ilişkin kuralın gözardı edildiği, özel sektör-kamu sektörü ayırımına ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmadığı ve tedbirin son çare olması ilkesinin gözönünde bulundurulmadığı, hekimlik mesleğine ilişkin statü ve itibarın korunmasına dair tedbirler sonucunda hekime yüklenen külfet ile hekimin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmadığı, yalnızca kamu sektöründe değil özel sektör bünyesinde de bir daha hekimlik mesleğini yapamayacağı, Kanun koyucunun kamuda çalışmaya dair aradığı özelliklerin -kamuya girme mutlak bir hak olmadığından- özel sektörde mesleğin icrasına ilişkin şartlara göre daha katı olmasının olağan kabul edilebileceği ancak kişinin özel sektörde mesleğini icra etmesinin yasaklanması sonucunda bu kişinin katlanması gereken külfetin ağırlığı ile bu yaptırımdan beklenen genel yarar arasında adil bir dengenin kurulmadığı, dolayısıyla özel hayatına yapılan müdahalenin orantısız olduğu düşünülmektedir.

Nitekim, Anayasa Mahkemesinin aynı Kanun'un aynı maddesine ilişkin olarak verdiği 17/11/2021 tarih ve 2018/28616 başvuru numaralı Ahmet Gödeoğlu başvurusunda, güveni kötüye kullanma suçundan hapis cezası mahkumiyeti alan başvurusunun süresiz olarak hekimlik mesleğini icra edememesinin Anayasanın 20. maddesinde yer alan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

VI. KARAR :

Esas Sayısı : 2024/195

Karar Sayısı : 2025/85

Yukarıda açıklanan gerekçelerle; Mahkememizce bakılmakta olan davada uygulanması gereken kural niteliği taşıyan 1219 sayılı Kanun'un 28. maddesinin 1. fıkrasında yer alan ".. Güveni kötüye kullanma.." ibaresinin Anayasa'nın 2., 13., 20. ve 49. maddelerine aykırı olduğu kanaatine varıldığından, Anayasa'nın 152. ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usûlleri Hakkında Kanun uyarınca söz konusu ibarenin iptali istemiyle somut norm denetimi / itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasına ve uyuşmazlığın çözümünün Anayasa Mahkemesi kararına kadar beş ay süreyle geri bırakılmasına, iş bu kararın taraflara tebliğine, 25/10/2024 tarihinde oybirliğiyle karar verildi."